

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

**доктора юридичних наук, професора Коропатніка Ігоря Михайловича
на дисертацію Приймака Вадима Анатолійовича**

**«Організаційно-правові засади запобігання корупції в органах
військового управління», подану на здобуття ступеня доктора філософії з
галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»**

Ступінь актуальності обраної теми дисертаційного дослідження. Забезпечення ефективної відсічі російській збройній агресії потребує якісного удосконалення системи запобігання корупції в нашій державі. На жаль, завдання створення добросовісного управлінського середовища ще не можна вважати вирішеним, отже, зменшення впливу корупційних ризиків має своєю передумовою оновлення методологічного підґрунтя управлінської діяльності. Особливо небезпечними є корупційні правопорушення та правопорушення, пов'язані із корупцією, вчинені військовими посадовими особами. Однак проблематика антикорупційної діяльності в секторі безпеки і оборони ще не набула свого повного висвітлення, що обумовлює необхідність більш детального розгляду деяких аспектів запобігання корупції в органах військового управління. У сукупності з численними прогалинами та суперечностями у правових актах, якими визначаються особливості антикорупційної роботи у Збройних Силах України та інших складових Сил оборони, вказане обумовлює важливість та актуальність дисертаційного дослідження В.А. Приймака.

Дисертацію підготовлено відповідно до Стратегії комунікацій у сфері запобігання та протидії корупції на період до 2025 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 грудня 2023 р. № 1203 р, завдання 2.2 Стратегічного оборонного бюлетеня України, затвердженого Указом Президента України від 17 вересня 2021 року № 473/2021, п. 5 Плану заходів з реалізації Стратегії забезпечення державної безпеки, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 квітня 2023 р. № 328-р,

згідно планів наукової та науково-дослідної діяльності Національного університету оборони України, вона є частиною науково-дослідної роботи “Дослідження теоретико-методологічних основ розвитку української державності в контексті світових модернізаційних процесів формування національних громадянських суспільств” (номер державної реєстрації: 0119U100492), що додатково свідчить про актуальність обраної В.А. Приймаком теми дисертаційного дослідження.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Висловлені у дисертації положення та рекомендації відзначаються достовірністю. Детальне ознайомлення з текстом наукового дослідження і публікаціями В.А. Приймака дозволяє стверджувати, що підхід дисертанта до аналізу предмета дослідження є фундаментальним й ґрунтовним. Дисертація має логічну структуру, яка дозволяє розкрити поставлені дослідницькі завдання та досягти поставленої мети, чому сприяло коректне формулювання об’єкта і предмета наукового дослідження. Обґрунтованість та достовірність отриманих результатів дослідження забезпечується кількома чинниками – широтою й різноманітністю опрацьованої джерельної бази, критичним аналізом норм чинного законодавства України, рішень судових інстанцій, матеріалів практичної діяльності, використанням різноманітних методів наукового пізнання, логічним і послідовним викладенням матеріалу.

Методологічною основою дослідження є широкий спектр загальнонаукових та спеціальних методів, достатніх для розкриття теми. Історико-правовий та компаративний методи дали змогу виконати завдання щодо надання характеристики сутності і генези понять “корупція” та “запобігання корупції” (підрозділ 1.1), визначення особливостей об’єкта та суб’єктів запобігання корупції в органах військового управління та нормативного врегулювання їх діяльності (підрозділ 2.1), з’ясування сутності міжнародних стандартів формування доброчесності, запобігання та протидії корупції в секторі оборони (підрозділ 3.1), дослідити напрями імплементації

передового досвіду зарубіжних країн щодо запобігання корупції в органах військового управління (підрозділ 3.2). Методи аналізу та синтезу, дедукції та індукції, сходження від абстрактного до конкретного дозволили виконати завдання щодо визначення сутності засобів правового регулювання запобігання корупції й напрями антикорупційної політики в органах військового управління в Україні (підрозділ 1.2), з'ясування обмежень та заборон як правових засобів запобігання корупції в органах військового управління (підрозділ 2.2), а також охарактеризувати специфіку проявів корупції у сфері проходження військової служби (підрозділ 2.3). За допомогою методів документального аналізу та правового моделювання було виконано завдання щодо з'ясування критеріїв ефективності запобігання та протидії корупційним правопорушенням в органах військового управління (підрозділ 2.4), а також розроблено напрями вдосконалення правового регулювання запобігання корупції в органах військового управління України (підрозділ 3.3). Використання зумовлених предметом дослідження методів дало змогу повною мірою реалізувати поставлені у дослідженні завдання.

Науковий апарат рецензованої дисертації відповідає встановленим вимогам. Матеріал викладено чітко, доступно, логічно послідовно, юридично грамотно. Коректно виділено головні положення.

Ці та інші показники свідчать про комплексну, цілісну, теоретично і практично значущу роботу, вказують, що сформульовані в дисертації наукові положення, висновки і рекомендації, які мають достатній ступінь наукової обґрунтованості та є достовірними.

Наукова новизна отриманих результатів. Дисертаційне дослідження В.А. Приймака заповнює прогалину в системному дослідженні організаційно-правових засад запобігання корупції в органах військового управління, осмислення цього феномену спирається на аналіз ознак та властивостей корупції та її запобігання, що дозволило досягти високої обґрунтованості отриманих результатів. Автором на підставі аналізу наукових та правових джерел виокремлено п'ять етапів розвитку розуміння категорії «корупція»: а)

архаїчний, б) формування етичних складових управління, в) примітивізації; г) “одержавлення» корупції”; г) правового забезпечення добросесної поведінки. Досить повно та вичерпно охарактеризовано наукові парадигми дослідження явища корупції відповідно до девіантного, ревізіоністського, бівехіористського, законотворчого, конвенційного, кратологічного, кримінально-правового та економічного підходів.

Заслуговує на схвальну оцінку авторська класифікація засобів правового регулювання запобігання корупції, які систематизовані за наступними критеріями: а) за правовим статусом суб’єктів запобігання корупції: вищі органи державної влади, спеціалізовані антикорупційні органи, правоохоронні органи, органи військового управління; б) за правовою природою застосовуваних засобів: обов’язки, заборони, обмеження, пільги, покарання; в) за формою правових засобів: правові норми, правозастосовні акти, юридичні факти; г) за особливостями впливу на суспільні відносини: матеріальні і процесуальні.

Варто позитивно оцінити спроби автора розширити понятійний ряд досліджуваної проблематики. У дисертації сформульовано досить логічне поняття суб’єктів запобігання корупції в органах військового управління як спеціально уповноважених законом колективних суб’єктів та посадових осіб, на яких покладено правомочність здійснювати діяльність, спрямовану на підвищення прозорості та підзвітності органів військового управління, укріплення системи демократичного цивільного контролю, зміцнення добросесності військовослужбовців та удосконалення антикорупційного законодавства. Об’єкт запобігання корупції в органах військового управління, на думку В.А. Приймака, уявляє собою сукупність соціальних явищ, як військово-управлінського, так і загальносоціального характеру, вплив на які дозволяє досягти мети антикорупційної діяльності – нульової толерантності до корупції всього кадрового складу військових формувань та панування норм добросесності у відносинах між цивільним і військовим компонентами. До таких соціальних явищ у першу чергу належать корупціогенні ризики та недобросесна поведінка

військових посадових осіб У роботі також міститься досить вдала авторська дефініція поняття доброчесності військовослужбовця як сукупності його поінформованості щодо сутності та впливу корупційних ризиків, а також комплексу особистих якостей, які обумовлюють його бажання та вміння виконувати свої завдання відповідно до вимог правових приписів, не допускаючи непотизму та конфлікту інтересів, незаконного збагачення, отримання неправомірної вигоди.

Слід звернути увагу на вичерпну характеристику сукупності обмежень та заборон як правових засобів запобігання корупції, особливості застосування таких обмежень до військовослужбовців. Автором розглянуто специфіку проявів корупції у сфері проходження військової служби та наведено авторське розуміння сутності дискреційних повноважень та конфлікту інтересів, їх співвідношення із сучасними організаційно-правовими аспектами проходження військової служби.

Вирішуючи питання про запозичення тих чи інших варіантів організації та діяльності антикорупційної роботи у збройних силах та інших військових формуваннях, дисертант цілком обґрунтовано робить висновок про те, що слід спиратися на досвід тих держав, які демонструють високі показники доброчесності сектору безпеки і оборони. З цього приводу уявляють інтерес дослідження Transparency International, присвячені оцінці доброчесності сектору оборони в державах світу, за результатами яких визначається Індекс оборонної доброчесності (Government Defence Integrity Index, або GDI). Вказаний індекс є провідною світовою оцінкою корупційних ризиків у складових сил оборони, а система його критеріїв, яка пройшла тривале випробування у 84 державах світу, які мають відмінні системи державної влади й законодавства, різний рівень розвитку демократичних відносин та різні обсяги ВВП. Можна стверджувати про наявність у дисертації універсального підходу для оцінки доброчесності оборонного сектору.

На підставі аналізу нормативно-правової бази та практики діяльності органів військового управління у сфері запобігання корупції, автором

виокремлено напрямки удосконалення правового регулювання запобігання корупції в органах військового управління, а також запропоновано внесення змін та доповнень до низки правових актів у досліджуваній сфері, що обумовлює тісний зв'язок між теоретичною та практичною складовими дисертаційного дослідження.

У роботі присутні й інші положення, які характеризують високий рівень наукової новизни та важливості для сучасного етапу розвитку органів військового управління в Україні.

Практичне значення одержаних результатів обумовлено тісним зв'язком теоретичних положень роботи з практичною діяльністю у цивільно-військового співробітництва та підготовки до військової служби. Сукупність здобутків дисертаційного дослідження може бути використана та вже використовується у: науково-дослідній сфері – для подальшої розробки проблематики запобігання корупції у Збройних Силах України та інших військових формуваннях; навчальному процесі – під час викладання навчальних дисциплін правового сектору, підготовки підручників, навчальних посібників та інших методичних матеріалів; - правотворчій діяльності – під час удосконалення нормативно-правових актів у сфері запобігання корупції взагалі і в органах військового управління зокрема; правозастосовній діяльності – у процесі вдосконалення діяльності суб'єктів запобігання корупції в секторі безпеки та оборони.

Повнота викладу в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації, обумовлена тим, що основні положення та висновки дисертаційного дослідження висвітлено у 5-х статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України з юридичних наук та науковому періодичному виданні Республіки Словаччина, тезах наукових повідомлень на 16 науково-практичних конференціях. З положеннями дисертації було ознайомлено наукову громадськість та зацікавлених осіб на наукових заходах, які відбувалися у Києві, Львові, Чернігові, Варні, Полтаві, Харкові, Кривому Розі, Кропивницькому та інших містах, що свідчить про належний рівень

оприлюднення отриманих результатів у різних регіонах України та за кордоном. Зміст публікацій відповідає завданням дослідження і вимогам МОН України. Всі структурні розділи дисертації знайшли своє відображення у наукових статтях і тезах доповідей на наукових та науково-практичних конференціях і круглих столах.

Відсутність академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації.

Дисертаційна робота має високий рівень академічної доброчесності, при її написанні додержані норми авторського права, всі цитування мають належні посилання на джерела. Дисертація є самостійною науковою працею, ідеї та розробки, що належать співавторам, у дисертації не використовувалися. Положення дисертації належним чином обґрунтовані. Вказане дозволяє зробити висновок про відсутність академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації.

Зауваження та дискусійні питання стосовно положень дисертації.

Позитивна оцінка представленої В.А.Приймаком роботи не заважає, разом з тим, висловити певні зауваження до її змісту. Зокрема:

1. У переліку авторів, які аналізували питання, пов'язані з правовими засадами запобігання корупції, варто було б навести прізвище доктора юридичних наук В. Кареліна, яким підготовлено низку наукових праць про запобігання вчинення корупційних кримінальних правопорушень в Україні.

2. Розглядаючи на с.57 співвідношення між правовими засобами і правовим регулюванням автор вказує, що сукупність правових засобів, об'єднана конкретними цілями правозастосування і спрямована волею суб'єкта правовідносин, виступає органічною частиною правового регулювання, однак феномен правового регулювання не вичерпується правовими засобами, його невід'ємними частинами є також мета, принципи, методи, а також інші елементи. Однак сутності таких «інших елементів» дисертант не розкриває, що не дає можливості повною мірою оцінити методологічну цінність означених положень.

3. Дисертант, аналізуючи правові акти у досліджуваній сфері, неодноразово згадує про порушення в них принципу правової визначеності (с.45,

60, 92 та ін.), разом з тим не наводить сутність такого принципу та особливості його впливу на сферу запобігання корупції в органах військового управління.

4. Враховуючи сучасний стан протидії корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням після початку широкомасштабної російської збройної агресії, автору варто було присвятити окремий підрозділ дисертаційного дослідження запобігання корупції у територіальних центрах комплектування та соціальної підтримки, що підвищило б практичну цінність висновків дисертації.

5. 23 травня 2024 року Верховною Радою України було прийнято у першому читанні законопроект №7033-д, в якому, у тому числі, запропоновано обмежити загальний доступ до судових рішень у кримінальних провадженнях щодо осіб, які підозрюються чи обвинувачуються у вчиненні кримінальних правопорушень у сфері забезпечення призову та мобілізації або проти встановленого порядку несення військової служби, а також обмежити оприлюднення окремої інформації в судових рішеннях. Хотілося б ознайомитися з позицією дисертанта щодо можливого впливу обмеження такої інформації на процеси запобігання корупційним правопорушенням в органах військового управління.

6. У роботі на с. 256-261 містяться два акти впровадження і одна довідка про впровадження результатів дослідження в освітній процес, науково-дослідну та практичну діяльність, однак у вступі до дисертації, характеризуючи практичну значущість своєї роботи, автор чомусь не згадує про ці документи.

Однак зазначені дискусійні положення і зауваження мають рекомендаційний характер, не знижують позитивну оцінку роботи. Висловлені побажання спрямовані на привернення уваги дисертанта до ще не досліджених аспектів наукової проблеми.

Відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація вносить свій вклад у розвиток адміністративно-правової та військово-правової науки взагалі, та у дослідження актуальних проблем правового забезпечення запобігання корупції в органах військового управління зокрема.

Аналіз дисертації В. А. Приймака та праць, опублікованих за темою дисертації, свідчить про актуальність теми дослідження, достатню обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих в дисертації, їх достовірність і новизну, повноту їх викладу в опублікованих працях у фахових виданнях.

Дисертацію оформлено згідно з установленими вимогами, що висуваються для дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Самостійність цього дослідження не викликає сумнівів. Положення, які доводяться в роботі, відображені також й у публікаціях з досліджуваної теми.

В сукупності, наведені у відгуку позитивні положення щодо дисертації свідчать про вирішення дисертантом актуальної наукової проблеми. Відповідно дисертаційна робота В.А. Приймака є самостійним науковим дослідженням, яке містить теоретичні висновки і практичні рекомендації, що становлять безперечний інтерес для юридичної науки.

Що ж стосується тих висновків і пропозицій, які винесені на захист, то всі вони є достатньо аргументованими і становлять самостійний творчий доробок дисертанта. Тема і зміст дисертації відповідають науковій спеціальності 081 «Право».

Публікації дисертанта з достатньою повнотою відображають зміст дисертації.

Загальний висновок по дисертації. З урахуванням викладеного вище можна зробити висновок, що дисертації Приймака Вадима Анатолійовича «Організаційно-правові засади запобігання корупції в органах військового управління» написана на актуальну для правової науки тему, не містить порушень вимог академічної доброчесності, всі посилання на джерела інформації оформлені відповідно до встановлених вимог. Узагальнення, висновки та рекомендації, отримані під час дослідження, ґрунтуються на глибокому науковому аналізі, мають важливе практичне й теоретичне значення для правової науки. Основні положення дисертації відображені автором у 21 науковій публікації, зміст і якість яких відповідає вимогам МОН України.

Отже, дисертація «Організаційно-правові засади запобігання корупції в органах військового управління» є самостійним завершеним науковим дослідженням, в якому отримані нові науково обґрунтовані результати,

спрямовані на вирішення наукового завдання, яке має істотне значення для розвитку науки адміністративного та військового права. Зміст дисертації відповідає спеціальності 081 «Право», Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор – Приймак Вадим Анатолійович – на основі публічного захисту заслуговує на присудження ступеня доктора філософії – за спеціальністю 081 – «Право».

Начальник кафедри військового права
військового факультету міжнародних відносин та права
Військового інституту
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
д.ю.н., професор

Ігор КОРОПАТНИК

Підпис Коропатніка І.М. засвідчую:
Начальник відділу персоналу та стройового
Військового інституту
полковник

Віталій ДУБЕНЕЦЬ